

Kulttuuripolku Uudessakaupungissa

Kulttuuripolku Uudessakaupungissa on noin neljän kilometrin pituinen kaupungin historiasta kertova kävelyreitti, jonka varrella sijaitsevat monet Uudenkaupungin keskustan matkailukohteista. Suositeltu kävelyreitti ja numeroidut kohteet on merkitty liitteenä olevaan karttaan.

Mielenkiintoista kävelykierrosta!

1. Reitti alkaa Raatihuoneelta

Rauhankadulta. Vuonna 1855 raivonneen suurpalon jälkeen leipurimestari **F. E. Palmros** rakennutti puhtaspiirteisen, kaksikerroksisen kivitalon Rauhankadun ja Ylisenkadun kulmaan. Rakennus palveli kaupungin raatihuoneena eli kaupungintalona vuosina 1861 - 1974.

Talossa on toiminut myös poliisilaitos.

Rauhankadun puoleisella seinällä on Jussi Vikaisen tekemä Uudenkaupungin perustajaa, kuningas **Kustaa II Aadolfia**, esittävä korkokuva. Uudenkaupungin perustamispäivä 19.4.1617. Nykyään talossa toimii Uudenkaupungin matkailu- ja kulttuuripalvelut, palvelupiste Passari sekä yläkerrassa Vakka-Suomen musiikkiopisto. Pihalla oleva koristeellinen puurakennus on kaupungin entinen **vaakahuone** 1890-luvulta. Vaakahuoneessa oli yleinen vaaka, jolla voitiin punnita hevoskuormatkin. Rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen 1920-luvulla, pois rakenteilla olleen rautatien tieltä.

2. Alisenkadun ja Rauhankadun kulmassa, postitalon seinässä on Raimo

Aarraksen suunnittelema pronssilaatta, joka kertoo tanskalaisen lennätinyhtiön toiminnasta Uudessakaupungissa. ”**Det Store Nordiske Telegraf-Selskab**” laski ensimmäisen lennätinkaapelin Ruotsin Grisslehamnista Uuteenkaupunkiin v.1896 ja liitti näin Venäjän lennätinyhteyteen muun maailman kanssa. Lennätin muistomerkki sijaitsee Ammattiopisto Novidan takana olevalla kalliolla.

3. Kahden Suomen taiteen merkkimiehen, hovimaalari **Robert Wilhelm Ekmanin** (1808 - 1873) ja hänen oppilaansa **Arvid Liljelundin** (1844-1899) syntymäkodit ovat sijainneet lähekkäin Alisenkadun ja Pohjoistullikadun kulmauksessa. Turun Uudenkaupungin Killan

aloitteesta on näiden, kuten useiden muidenkin uusikaupunkilaisten merkkihenkilöiden syntymäkodit merkitty muistolaatoin.

4. Kirkkokadulla sijaitsevassa rakennuksessa sijaitsi Uudenkaupungin Laiva Oy:n pääkonttori. Yhtiö on osa uusikaupunkilaisen laivanrakennuksen historiaa.

**Uudenkaupungin
Laiva Oy:n
Konttori**
1917-1932

Kainpirtillä sijainneella telakalla rakennettiin muun muassa parkkilaiva Rauha, kuunari Wellamo, parkkilaiva Eläköön sekä parkkilaiva Varma. Nykyisin rakennuksessa toimii ajoittain kesäisin vanhaa ja uutta tavaraa myyvä Pikku Putik. Kauppa avoinna ”seilorin” päivystäessä portilla.

5. Pari vuotta Uudenkaupungin perustamisen jälkeen ryhtyivät kaupungin porvarit valmistelemaan oman kirkon rakentamista. Työt käynnistyivät

nykyisen Alisenkadun varrella v. 1623 ja kirkko otettiin käyttöön kuusi vuotta myöhemmin, tosin vielä keskeneräisenä. Kirkon ainutlaatuinen tynnyriholvinen välikatto rakennettiin 1730-luvulla, jolloin kirkkoa myös korotettiin. Ensimmäisen hirsisen kellotapulien tilalle muurattiin nykyinen kirkontorni v. 1775. Vielä 1900-luvun alkupuolella kirkontorni toimi myös palovartijoiden tähtystyspaikkana.

Palovartijat ilmoittivat neljännestunnin välein triangelinsoitolla valveillaolostaan. Uuden kirkon valmistumisen jälkeen vanhassa kirkossa toimi

kulttuurihistoriallinen museo. Sen saatua omat tilansa kirkko korjattiin ja entisöitiin

perusteellisesti vuosina 1971 - 1976. Vuodesta 1976 lähtien kirkko on ollut seurakunnan kesäkirkkona ja tärkeänä nähtävyytenä. Kirkossa on kalkkisia hautakivilaattoja. Kirkkotarhassa on vanhoja hautoja sekä hautakappeleita. Kirkon edustalla on saksalaisen parkkilaiva Pekingin märssyraaka muistona purjelaivakaudelta. Sen vieressä on raatimies **Olof Snellmanin**

(1668 - 1700) muistomerkki. Sankarihauta-alueella, kirkon eteläpuolella, on **Jussi Vikaisen** veistämä sankaripatsas ”Saaristonaisen suru” sekä Lotta-työn muistomerkki jonka reliefin on suunnitellut **Olavi Ruusuvuori**.

6. Vanhan kirkon lähellä oleva Kullantekijöiden muistomerkki muistuttaa meitä alkemisti **August Nordenskiöldistä** ja hänen apulaisestaan **Kaarlo Bergklintistä**, jotka v. 1787 yrittivät täällä sijainneessa pajassaan valmistaa ”viisasten kiveä” ja siitä edelleen kultaa. Yritys ei onnistunut ja Nordenskiöld kuoli Sierra Leonessa vuonna 1792.

7. Vallimäellä sijaitseva, v. 1857 rakennettu pieni Luotsitupa palvelee **luotsimuseona**, johon on sen alkuperäisen irtaimiston lisäksi saatu esineitä Lyökin ja Isonkarin luotsitivista. Tupa on harvinainen esimerkki 1800-luvun luotsiasemasta.

Vallimäen länsipuolella on 1800-luvun tuhoisilta tulipaloilta säästynyt **Paltsapori**, jossa oli varsinkin käsityöläisten ja merimiesten mökkejä. Paltsaporin puutalokorttelit ovat nykyisin suojelualuetta.

8. ”Muistoksi miehille, jotka kaupunkimme nimen ovat vieneet maailman merille ja joista monet ovat sieltä matkansa pään löytäneet” on Vallimäellä Uudenkaupungin telakan lahjoittama ankkuri. Puominmäki eli Myllymäki, sittemmin **Vallimäki** oli 1600-luvulla kallioinen tähytyspaikka, mutta Ison Vihan aikana (v. 1714 tai 1715) venäläiset rakensivat tänne

rintavarustuksen valleineen ja suojavaikavantoineen. Myös Oolannin sodan aikana v.1854 seurattiin vihollisen liikkeitä Vallimäeltä. Muutamaa vuotta aikaisemmin mäelle oli pystytetty kauppias Gabriel Cederin lahjoittama ”huvihuone”. Raittiusravintola, jota kaupunkilaiset kutsuivat ”Turhaksi”. Nykyinen rakennus Vallila, valmistui v. 1880. Vallilan ravintolasta muodostui suosittu juhlapaikka. Sen alakerrassa toimi myös kapakka, jota kutsuttiin ”Roistolaksi”, mutta raittiusväen vaatimuksesta paikka jouduttiin kuitenkin sulkemaan v. 1908. Rakennuksessa toimii tilausravintola Wallilan kartano. Reitti jatkuu Vallimäeltä portaita alas Rantakadulle.

9. Pakkahuone, johon alun perin on kuulunut vaaka- ja pakkahuone sekä takavarikkovarasto, on valmistunut v. 1840. Nyt rakennus toimii Pakkahuoneen vierasvenesataman huoltorakennuksena, kesäkahvilana ja taidenäyttelytilana. Vierassatamassa sijaitsee **Uudenkaupungin Merikeskuksen** näyttelytila, jossa on esillä mm. parkkilaiva Warman pienoismalli sekä muuta kaupungin merellistä historiaa. Pakkahuoneen rannassa järjestetään kesäisin myös iltatoreja.

10. Rantakadun varrella sijaitseva **Lehtisen talo** on Uudenkaupungin vanhimpia puurakennuksia. Talo on rakennettu v. 1838 ja se säästyí vuoden 1855 raivonneesta suuresta palosta.

11. Noustaan portaat ylös
Rauhanpuistoon. Portaiden kohdalla
on **Onni Pursiaisen**
”Pelastuspartio”– patsas, joka on
pystytetty merikapteeni **Emil**
Erholmin ja kaikkien
tuntemattomalla tavalla maailman
merille hävinneiden merimiesten
muistoksi.

12. Rauhanpuiston länsipuolella
olevassa pitkässä puurakennuksessa
sijaitsee kaupungin kirjasto.
Rakennuksen vanhimmat osat ovat
vuodelta 1854. Talossa toimi
Uudenkaupungin yhteislyseo
vuoteen 1957 saakka.
Rauhanpuistossa on suihkukaivon
äärellä **Jussi Vikaisen** pronssiveistos
”**Toivo**”. Säästöpankki lahjoitti
patsaan kaupungille 100-vuotisjuhlansa kunniaksi v. 1964.

13. Torilla sijaitsee **Uudenkaupungin rauhan muistomerkki**. Venäjän ja Ruotsin välinen Suuri Pohjan Sota sekä Isovihan aika Suomessa päättyivät Uudenkaupungin rauhaan, joka solmittiin 30.8.1721. Neuvottelut käytiin Lokalahdella tuodussa, tätä tarkoitusta varten pystytetyssä talossa, nykyisellä Uudenkaupungin torilla. Paikalla on **Reino Harstin** suunnittelema muistomerkki. Uudessakaupungissa järjestetään tapahtuman muistoksi joka toinen vuosi Rauhansoutu elokuun lopussa, Venetsialaisten yhteydessä, jossa luetaan rauhansopimus suomen, ruotsin ja venäjän kielillä.

14. Koulukadun ja Rantakadun kulmassa ollessa entisessä Wasaborgin kreivin tallirakennuksessa toimi **Suomen ensimmäinen lasitehdas** vv. 1681 - 1685. Tehtaan johtaja oli **Kustaa Joung**, jonka isä **Melchior Joung** oli jo aikaisemmin perustanut lasitehtaan

Tukholmaan. Lasitehtaassa koettiin tietävästi Suomen ensimmäinen lakko ja itse tehdas tuhoutui tulipalossa, joka hävitti puolet sen aikaisesta Uudestakaupungista. Palo sai alkunsa maaherran kunniaksi järjestystä kiväärikomppanian laukauksista. Tehtaasta kertova muistolaatta on nykyisen K-marketin seinässä.

15. Kaupunginlahti muodosti suojaisan ja riittävän syvän sataman ainakin pienille laivoille. Lahti kuitenkin madaltui jatkuvasti ja niin satama joutui 1700-luvulla siirtymään vähitellen ulommaksi. Kaupunginlahden pohjoisrannalla oli pitkä rivi aittoja, ja vuonna 1839 valmistui Sorvakon puolelle hallituksen käskystä kauppaporvariston kustannuksella ”vakinainen suolavarastomakasiini”. Ensimmäinen Sorvakon silta rakennettiin yksityisten varoilla v. 1850. Nykyinen Tervaportti-silta valmistui v. 1998. Kalaranta oli vilkas kauppapaikka. Nykyiset aittarakennukset ovat peräisin 1820 - 1850 luvuilta, lukuun ottamatta ensimmäistä aittaa, joka on uudisrakennus vuodelta 2000. Makasiineissa toimii nykyisin ravintoloita. Kaupunginlahtea on paljon kunnostettu viime vuosina. Rantamuurissa ja kivetyksissä olevat merelliset lauseet ja laivojen nimet liittyvät kaupungin merelliseen historiaan. Laiturien nimet kuvaavat entisajan kauppalaivojen reittejä: Tukholma, Kööpenhamina ja Lontoo. Tarinalliset tekstiseinät muodostavat ulkoilmamuseon, jotka esittelevät nämä kolme kaupunkia. Kaupunginlahden ympärille on myös sijoitettu 10 pienempää tarinataulua, joissa on valokuvin ja hauskein tarinoin kerrottu entisajan elämästä Uudessakaupungissa.

16. Uudenkaupungin vuonna 1909 rakennettu sähkötehdas toimii nykyään **Bonk-museona**. Museossa on esillä ”toimintavapaita” koneita ja laitteita sekä niihin liittyviä tarinoita. Avoinna kesällä. Bonkin Lasten Keksimössä voivat lapset rakentaa oman Bonk-koneensa.

17. Arkkipiispa **Martti Simojoki** syntyi Rantakadun ja Sepänpäädun kulmauksessa sijainneessa talossa. Simojoki toimi Suomen arkkipiispana vuosina 1964 - 1978. Hänen lisäksi myös arkkipiispa **Alexi Lehtonen** on syntynyt Uudessakaupungissa. Hän toimi arkkipiispana vuosina 1945 - 1951.

18. Uudessakaupungissa on toiminut apteekki jo vuodesta 1779. Nykyään apteekkina toimivan kivirakennuksen rakennutti konsuli **Ramsell** vv.1858 - 1860. Viereinen puurakennus on peräisin vv.1856 - 1857. Apteekki toimi ensin puurakennuksessa, mutta myöhemmin se palveli apteekkarin asuintalona. Apteekkia koristaa myös Venäjän vallan aikainen kaksipäinen kotka.

19. Sepänpäädun toisella puolella sijaitti aikaisemmin leipurimestari **Frans Engelbert Palmrosin** talo. Palmrosin leivinuunista sai 28. heinäkuuta 1855 alkunsa toinen viime vuosisadan tuhoisista suurpaloista. Kaikkiaan paloi poroksi 93 taloa ja kaupungin raatihuone.

20. Elokuun 22. ja 23. päivien välisenä yönä v. 1846 Uuttakaupunkia kohtasi suuri onnettomuus. Alisenkadun ja Myllykadun kulmassa sijainneeseen kauppiaanleski **Helena Juliana Södermanin** taloon iskenyt salama sytytti tulipalon, joka tuhosi 97 täysin rakennettua tonttia. Lähes puolet eli n. 1100 kaupungin asukkaista jäi kodittomaksi. Kotiseutuyhdistys ”Kaupunkim poja” on kiinnittänyt muistolaatan palon syttymispaikalla sijaitsevan talon kulmaukseen.

21. Alisenkadun ja Myllykadun kulmatontilla sijaitsevat rakennukset ovat peräisin vuoden 1846 tulipalon jälkeiseltä ajalta. Talon rakensi nahkurimestari **H. F. Roslin**, mutta se tunnetaan nykyisin **Jungqvistin talona**. Tämä pitkään pormestari **Georg Jungqvistille** kuulunut kiinteistö on nykyisin yksityisasuntona. Kadun

varrella voi nähdä myös ajankohdalle tyypillistä palokujapuustoa. Uuden asemakaavan myötä kadun varsille velvoitettiin istuttamaan puurivistöjä, suojaksi tulipalojen leviämistä vastaan.

22. Säveltäjä **B. H. Crusellin** muistolaatta on Myllykadun talossa n:o 6. Crusellin tunnetuimpia sävellyksiä ovat ”Oi terve Pohjola”, ensimmäinen suomalainen ooppera ”Pieni orjatar” eli ”Ali Baba” ja klarinettisävelmät. Uudessakaupungissa on vuodesta 1982 lähtien heinä-elokuun vaihteessa vietetty puupuhaltimille suunnattua Crusell – musiikkiviikkoa. Kadun varrella on myös hieno, entisöity vanhanajan porvaristalon portti. Reitti jatkuu Myllykadulta Ylisellekadulle itään päin.

23. Eräs viime vuosisadan loppupuolen huomattavimpia kauppaporvareita Uudessakaupungissa oli tupakkatehtailija ja laivanvarustaja **F.W. Wahlberg**. Hän rakennutti v. 1870 kodikseen Ylisenkadun varrelle komean puutalon, jossa on vuodesta 1968 lähtien toiminut kaupungin museona.

Nykyisin museota kutsutaan **Wahlbergin museotaloksi**. Museon alakerrassa voi tutustua 1800 – 1900 -luvun vaihteen porvarilliseen asumiseen ja elämiseen sekä kausittain vaihtuviin teemanäyttelyihin. Yläkertaan on sijoitettu puuastioita ja merenkulkuun liittyvää esineistöä. Toisella puolella Myllykatua olevissa puutaloissa sijaitsi vv. 1857 - 1900 Wahlbergin omistama tupakkatehdas.

24. Ylisenkadun ja Nordströmkadun kulmassa on vuosina 1906 - 1907 rakennettu **Uudenkaupungin Työväenyhdistyksen talo**. Talon seinässä on **Panu Patomäen** suunnittelema **Rafael Paasion** muistoreliefi. Uudenkaupungin Työväenyhdistys on perustettu vuonna 1892.

25. Uudessakaupungissa oli aikoinaan kymmeniä tuulimyllyjä. Varsinkin merimiehet yrittivät laivapalvelun jälkeen usein turvata elantonsa tuulimyllyjä hoitamalla. **Myllymäen** rinteellä olevassa mökissä syntynyt, myöhemmin Turussa vaikuttanut liikemies ja kauppaneuvos **J. G. Nordström** ryhtyi 1930-luvulla kunnostamaan Myllymäkeä kansanpuistoksi. Hänen kustannuksellaan mäelle tuotiin tuhansia kuormia multaa ja tehtiin laajoja istutuksia. Rakennettiin myös portaikkoja ja hankittiin kontti- eli varvas-, harakka-, kehäsiipi- ja mamsellimyllyt. Mäellä on myös vuonna 1953 valmistunut 30 metriä korkea vesitorni, johon ei enää ole pääsyä. Sinne on perustettu myös **arboretum**, monine erikoisine puu- ja kasvilajeineen. Laskeudumme mäeltä alas Myllykadulle.

26. Myllykadulla sijaitsee **Merimiehen koti – museo**. Talo on yksi kaupungin vanhimpia säilyneitä asuinrakennuksia ja on rakennettu jo 1700-luvun lopulla. Talossa on asunut useita merimiesperheitä. Vuodesta 1994 lähtien talo on ollut kesämuuseona, jossa esitellään uusikaupunkilaisen merimiesperheen asumista 1900-luvun alussa

27. Uusikaupunkilaisten käsityöläisten muistomerkki. Muistomerkki sijaitsee Myllykadulla, Myllymäen kupeessa.

28. Vuorikadulla kuljemme säveltäjä **Usko Kempin** kotitalon ohitse. Monien sävellysten ja laulujen tekijä asui tässä talossa 1920-luvulla. Hänen muistoaan vaalii Usko Kemppi-seura.

29. Uudenkaupungin seurakuntakeskus valmistui vuonna 1982. Sen on suunnitellut tamperelainen arkkitehti **Pekka Ilveskoski**. Rakennus soveltuu hyvin ympärillä olevien 1800-luvun puutalorakennusten keskelle.

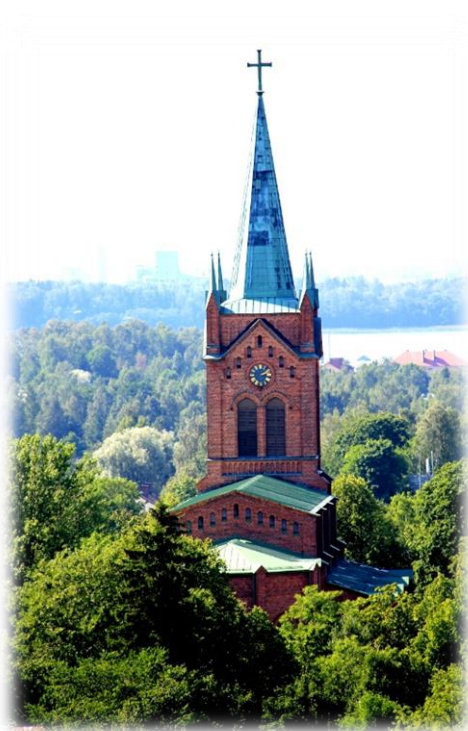
30. Uusikaupunkilaisen laivanvarustajan **Samuel Seikowin** lahjoitusvaroin vuonna 1865 rakennettu ”**Seikowin vähänlasten koulu**” oli ensimmäinen, kaikille lapsille avoin koulu Uudessakaupungissa. 1870-luvulla saman korttelin vastakkaiselle puolelle valmistui koristeellinen kansakoulurakennus. Rakennuksessa toimii nyt päiväkoti sekä nuorisotalo Vantti.

31. Arkkitehti **Chiewitzin** suunnittelema goottilaistyylinen **uusi kirkko** on rakennettu vv. 1858-1863. Pääosa rakennustyössä käytetyistä tiilistä tehtiin tuolloin Sorvakkoon perustetussa tiilitehtaassa. Kirkon alttaritaulut on maalannut **R. W. Ekman**. Kirkossa on aidot Marcussenin urut vuodelta 1865.

Uuden kirkon torin puoleisella edustalla on **Katri Varen-Variksen** suunnittelema ”Vapauden ja itsenäisyyden muistomerkki”. Kirkon Rauhankadun puoleisella pihamaalla on Vakka-Suomen reserviupseerien aloitteesta v. 1992 pystytetty veteraanimuistomerkki.

32. Ylisenkadun ja Koulukadun kulmassa oleva kivitalo on v.1911 valmistunut **Walter Thomen** suunnittelema **pankkitalo**. Se valmistui aikoinaan Pohjoismaiden yhdyspankiksi. Rakennuksessa toimii nykyisin ravintola ja hotelli Gasthaus Pooki.

33. Vanha VPK:n talo on rakennettu vuonna 1857. Palokunta toimi näissä tiloissa vuosina 1892-1973 ennen muuttoaan uusiin tiloihin. Rakennuksen yläkerta on edelleen VPK:n käytössä.

Visit Uusikaupunki

Rauhankatu 10, PL 37

Puh. 050 420 5333

matkailu@uusikaupunki.fi

visituusikaupunki.fi

Visit
Uusikaupunki